

Čís. 5039.

Na státu lze se domáhati (žalobou na zemském soudě v Praze podle zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 4 sb. z. a n.) náhrady pro obohacení, ježto stát, zabaviv cizí valutu, za vyššího kursu ji prodal a vrátil ji později, nakoupiv ji za kursu nižšího.

(Rozh. ze dne 13. května 1925, Rv I 663/25.)

Dne 1. dubna 1920 zabavilo četnictvo v P. na Podkarpatské Rusi žalobci 200 dolarů. Trestní důchodkové řízení, proti žalobci na to zahájené, bylo však dne 1. srpna 1922 zastaveno a bylo mu vyplaceno dne 5. června 1924 u hlavní pokladny finančního ředitelství v Užhorodě 200 dolarů, které nenalézavše se již hotově v pokladně státní, byly státní správou dodatečně opatřeny. Kurs dolaru v době zabavení byl 100 Kč, v době vydání 35 pokud se týče 34-60 Kč. Tvrdě, že žalovaný stát směnil dolary v době zabavení za 20.000 Kč, kdežto žalobce obdržel za ně v den výplaty (5. června 1924) pouze 6.913 Kč, domáhal se žalobce na eráru z důvodu bezdůvodného obohacení 13.087 Kč, a náhrady za právnické intervence 1.500 Kč. Procesní soud první stolice (zemský soud v Praze) zamítnuv námitku nepřipustnosti pořadu práva, žalobu zamítl. Odvolací soud k odvolání žalobce napadený rozsudek potvrdil. Důvody: Soud první zamítl námitku nepřipustnosti pořadu práva z důvodu, že se sice jedná o nárok veřejnoprávní proti státu, ale k rozhodování o něm nejsou povolány úřady správní, takže pořadí práva podle zákona čís. 4 z roku 1918 sb. z. a n. jest přípustným. Odvolací soud tento názor nesdílí. Žalobci zabaveno bylo 200 dolarů am. pro podezření, že s nimi obchoduje, a zavedeno bylo proto proti němu trestní důchodkové řízení po rozumu ustanovení §u 21 zákona ze dne 28. listopadu 1919, čís. 644 sb. z. a n. Zabavení stalo se četnictvem, tedy orgánem státním u výkonu jeho výsostních práv. Zabavené dolary převzaty byly do úřední úschovy. Tím však nebyl založen soukromoprávní poměr mezi žalobcem a žalovaným erárem, poněvadž dolary převzat, byly do úschovy následkem zabavení, jako trestní deposit. Trestní řízení důchodkové skončilo osvobozením žalobce na základě rozsudku hornoslužnovského úřadu jako policejního trestního soudu v P. ze dne 26. listopadu 1920 a zároveň bylo vysloveno tímž rozsudkem, že zabavených 200 dolarů vrátí se prostřednictvím finančního referátu v U. výměnou za československé peníze dle kursu. Finanční ředitelství v U. výnosem z 1. srpna 1922 vyrozumělo žalobce, že proti němu další důchodkové řízení zastavuje a sdělilo mu současně, že pokud se týče odňatých 200 dolarů, požádalo hlavní finanční ředitelství, by mu je v československých penězích dle kursu přijetí u hlavní pokladny v U. k výplatě poukázalo. Hlavní finanční ředitelství v U. však rozhodnutím ze dne 13. ledna 1923 zrušilo výnos finančního ředitelství v U., poněvadž nebylo k rozhodování příslušným, ježto se jednalo o podezření z valutových obchodů, o nichž rozhodovati přísluší dle §u 21 nař. čís. 644/19 politickým úřadům a ve věci té také již rozhodl příslušný hornoslužnovský úřad v P. dne 26. listopadu 1920. Na to vydalo finanční ředitelství v U. a za-

lobci doručilo dne 8. února 1923 výměr, že hlavní finanční ředitelství schválilo uvolnění zábavku a požádalo ministerstvo financí, by poukázalo ústřední státní pokladnu v Praze, které byl zábavek odveden, aby zabavené dolary byly za čs. státovky vyměněny a příslušná částka byla žalobci přímo poštovní spořitelnou poukázána. Ministerstvo financí v Praze sdělilo však výnosem ze dne 31. března 1924 hlavnímu finančnímu ředitelství v U., že poukázání protihodnoty v Kč za zabavené dolary nelze doporučiti z důvodů předurčujících, ježto v předchozích případech rozhodlo již ministerstvo financí, že straně nutno vrateti vždy tytéž valuty, které jí byly svého času zabaveny. Důsledkem toho vydalo a žalobci doručilo hlavní finanční ředitelství v U. usnesení ze dne 29. dubna 1924, jímž hlavní finanční pokladně v U. uložilo, by žalobci na řádnou kvitanci a proti vrácení zabavovací stvrzenky vydala 200 am. dolarů, které od Ústřední státní pokladny v Praze přijala a účtovala v deníku kontokorentním stanovenou pokladniční hodnotu à 35 Kč, tudíž částkou 7.000 Kč. Dolary byly pak žalobci vydány. Žalobce proti žádnému z uvedených usnesení, jemu doručených, stížnosti nepodal, ač pokládal-li se za stížena, zejména posledním usnesením, jímž poukázáno mu k vydání 200 dolarů, měl proti němu podati stížnost na ministerstvo financí, po případě stížnost na nejvyšší správní soud. Toho žalobce neučinil, usnesení ze dne 29. dubna 1924 stalo se právoplatným a soudu nepřisluší právo, je přezkoumávati. Byl proto pořad práva vyloučen. Soud prvý však námitku nepřípustnosti pořadu práva zamítl, žalovaná strana proti tomu stížnost nepodala, následkem čehož dle ustanovení §u 42 odstavec třetí j. n. usnesení soudu prvního stalo se právoplatným a odvolacímu soudu nelze se již otázkou touto zabývati. Žalovaná strana sice v odvolacím sdělení napadá názor soudu prvního ohledně rozhodnutí této námítky, ale k výtkám těm nelze přihlížeti, protože nebyly vzneseny ve lhůtě, stanovené k rekursu proti rozhodnutí o námitce. Musí proto odvolací soud rozhodnouti ve věci samé. Je-li však, jak uvedeno, názoru, že věc rozhodnouti příslušelo úřadům správním a jimi také právoplatně byla rozhodnuta, nemůže žalobce též nárok vymáhati cestou soudní. Žalobci bylo vydáno příslušným finančním úřadem usnesení, jímž se nařizuje, by mu bylo vydáno 200 dolarů, tedy tolik, kolik mu bylo zabaveno. Žalobce proti usnesení tomu si nestěžoval, s rozhodnutím úřadu byl srozuměn a 200 dolarů přijal. Zda stát snad dolary, žalobci zabavené, snad za příznivého kursu zpeněžil a později jiné dolary pro žalobce výhodněji nakoupil, nepadá na váhu, poněvadž jak bylo uvedeno, žalobce bez námitek těchto 200 dolarů, jako uvolněný zábavek, přijal. Z výnosu finančního ředitelství v U. ze dne 1. srpna 1922 nemůže žalobce pro sebe žádných práv dovozovati, poněvadž tento, jak výše bylo uvedeno, byl zrušen jako nezákonný.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozsudky obou nižších soudů a vrátil věc prvnímu soudu, by ji znovu projednal a rozhodl.

D ů v o d y:

Aniž by se chtělo viklati názorem odvolacího soudu, že, když do usnesení prvního soudce, zamítajícího námitku nepřípustnosti pořadu

práva, nebyl podán opravný prostředek, nelze se otázkou tou podle Šu 42 odstavec třetí j. n. již zabývat, dlužno přece, když odvolací soud přes to se s ní zabýval, ač ovšem praktické důsledky podle svého náhledu z ní vyvoditi nemohl a nevyvodil, odvětití na jeho vývody, jimiž nepřipustnost pořadu práva hájí, aspoň tolik, že nepřipustným jest pořad práva, když jde o veřejný nárok, o němž povolány jsou rozhodovati úřady správní ve smyslu Šu 2 čís. 6 zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 3 sb. z. a n., t. j. příslušny jsou vynéstí o nich nález, od čehož líšiti jest případy, kde správní úřady jako zástupci státu povolány jsou o nároku toliko se vyjádřiti a jako rozhodující stolice tedy vubec nenastupují, že však pro nároky daného druhu nikde není v zákoně stanoveno a ani odvolací soud takový předpis uvéstí s to nebyl, že a který správní úřad o nich by rozhodovati příslušným byl, pročez nastupuje zde příslušnost zemského soudu v Praze dle zákona ze dne 2. listopadu 1918, čís. 4 sb. z. a n., jenž místo dřívějšího říšského soudu právě pro takovéto veřejnoprávní nároky, pro něž před zřízením říšského soudu instance vůbec chyběla, ježto na pořad práva nepatřily a pořad správní pro ně opatřen nebyl (§ 3 písm. a) zákona ze dne 21. prosince 1867, čís. 143 ř. zák.), jest dosažen. Zejména také na Slovensku nejsou správní (finanční) úřady povolány o daném nároku rozhodovati v cestě sporné. Mýlným ovšem jest názor odvolacího soudu s tím související, že správní úřady ve skutečnosti také již rozhodly. Neboť poukázaly-li žalobci 200 dolarů, nebylo tím nijak rozhodnuto o nároku žalobcově na vydání žádaného obohacení, jenž jest na víc, o kterémžto dalším nároku v poukazu nelze shledati žádného výroku, ani kladného ani záporného. Poukaz ten nebyl vůbec rozhodnutím, nýbrž jen splněním povinnosti, kterou erár, t. j. úřady, jej zastupující, bez dalšího za danou uznávaly, který tedy byl bezesporným, byv vysloven rozsudkem policejního soudu trestního v P. ze dne 26. listopadu 1920. Právě-li konečně odvolací soud, že, pokládal-li se žalobce poukazem těchto 200 dolarů za stížena, měl podat stížnost na ministerstvo financí, po případě na nejvyšší správní soud, dlužno odvětití, že nelze nahlédnouti, jak by si byl žalobce mohl stěžovati do tohoto poukazu, jímž nárok jeho, oním rozsudkem uznáný, byl splněn, jímž se mu tedy neděla křivda. Tím, že poukaz přijal a ničeho proti němu nepodnikl, žalobce práva na onen další nárok, jenž nad to jde, nikterak nepromeškal a nepozbyl. Ve věci samé odvolací soud tento nárok žalobci oduznává proto, že věc jest již právoplatně rozhodnuta pořadem správním a že ji nelze vymáhati ještě cestou soudní, ale věci rozsouzené, nač patrně odůvodnění to míří, jak ukázáno, tu není. Co však se týče názoru prvního soudce a finanční prokuratury, že stát není novinen vydati zisk, jež z peněz v mezičase učinil, jest nemožno, by právo takové bylo. To by právní řád byl sám s sebou v odporu, když soukromou osobu každé obohacení, jehož se jí dostalo na škodu druhého, vydati nutí, by nenutil k tomu i stát, jenž vlastně v spravedlivosti soukromníkům předcházeti má vzorným příkladem, a aby mu dovoľoval bezprávný zisk si podržeti. Že zásada kondikcí, v témž objemu uznávaná i ve slovenském právu (viz Fajnor-Zátarecký, Nástin soukromého práva § 47), mezi nimiž vůči státu v potaz přicházejí hlavně dvě, *condictio indebiti* a *condictio sine causa* v užším smyslu, vůči státu i ve veřejno-

právních poměrech má místo, bylo vždy uznáváno a také praktikováno, tak na př. když byly zaplacený dvakrát tytéž daně nebo jiné veřejné dávky na př. nejprv dlužníkem a potom jeho dědicem, jemuž první placení nebylo známo (*condictio indebiti*). Spory byly leda o příslušnost, ale spíše mezi naukou a praxí než v praxi (Ott, *Festschrift für Fr. Klein*, str. 63), kdo má o nároku tom rozhodovati, zda jest to čistě soukromoprávní nárok (§ 1431 obč. zák.) a patří-li na pořad práva, či nikoli a patří-li tedy před říšský soud, což však nyní je zřízením zemského soudu v Praze za stolicí k rozhodování veřejnoprávních nároků na pořad správní nepatřících, téměř bezpředmětno, ježto mohlo by se již jen jednati o příslušnost mezi ním a obecným soudem. V tomto případě, kde jde o vydání zisku, který stát učinil tím, že žalobci na podezření, které se však později objevilo nepravým, zabavil 200 dolarů, proměnil je na Kč prý dle kursu 100, potom, když se objevila bezdůvodnost podezření, nakoupil 200 dolarů dle kursu 35, ježto v mezidobí klesl a vydal mu je, má tedy v rukou obohacení 65 Kč při dolaru, má místo *conditio sine causa* v užším smyslu, ježto jest to obohacení, pro něž od prvopočátku nebylo důvodu. Kdyby bylo ono objektivně bezdůvodné podezření nevzniklo, nebyly by dolary bývaly zabaveny a stát byl by k zisku spočívajícímu v rozdílu obou kursů nepřišel, přišel-li však k němu jen následkem mylného podezření, uvaleného na žalobce z činu, jehož se tento ve skutečnosti nedopustil, jest zisk ten bezdůvodným: věc musí býti uvedena v ten stav, v kterém by byla, kdyby dolary nebyly bývaly zabaveny, neboť, musil-li stát dolary vydati, poněvadž mu nenáleží, nesmí si nechat ani zisk, který s nimi učinil, a naopak žalobci přísluší tento zisk, protože, kdyby mu dolary nebyly bývaly zabaveny, byl by jej učinil s nimi on sám, vždyť mu byly zabaveny právě na cestě za tímto ziskem. A ovšem, kdyby byl stát dolary podržel jako věc doličnou *in natura* a neučinil zisku, nebyl by obohacen a nebylo by proti němu tohoto nároku, nýbrž nejvýše nárok na náhradu škody, pakliže po osvobozujícím rozsudku s vydáním této doličné věci bezprávně a zaviněně se omeškal. Ale o to tu nejde, žalobce nežaluje z náhrady škody, nýbrž žalobou pro sebe snadnější a pro stát příznivější: z obohacení. Rozdíl v kursech erár doznal, ale nedoznal, že dolary proměnil dokonce za kurs 100, a že on sám také nové dolary koupil za kurs 34.60. Mimo to jde o úroky, jež žalobce žádá od 1. srpna 1922. Musilo by se tedy prokázati, že erár získal od toho dne i úroky (že kapitál měl uložený na úrok a jak vysoký), nebo že se stal od toho dne obmyslným (§ 1437, 335 obč. zák.), jinak by mu příslušely úroky teprv ode dne žaloby. Dále dlužno rozebrati i námitku, že polovice dolarů náležela C-ovi, že tedy žalobce není ohledně polovice k žalobě oprávněn. Za to je žaloba bezdůvodna co do náhrady 1500 Kč za právnické intervence, neboť erár obnosem tím obohacen není a, pokud by šlo o náhradu škody, nejen že nebylo tvrzeno zavinění a v čem by záleželo, nýbrž není ani příčinné souvislosti, i kdyby zavinění bylo, ježto právnické intervence nebylo třeba.

Čís. 5040.

Při jednání o námitce nepřislušnosti lze uplatňovati i jiný důvod příslušnosti, v žalobě neuvedený, vyjmouc případ §u 104 j. n.